

ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ТЛУМАЧЕННЯ

О. В. АРТЕМЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: artolena11@ukr.net

Анотація. У статті досліджується питання поняття екологічної інформації. Звертається увага, на національний рівень законодавчого визначення даного поняття та міжнародний рівень законодавчого визначення. Досліджується історія походження поняття екологічної інформації. Розмежовуються поняття «екологічної інформації», «інформації про стан навколишнього природного середовища» та «інформації про стан довкілля». З'ясовується проблема виникнення тавтології в досліджуваних поняттях та можливі шляхи їх вирішення. Акцентується увага на проблемах законодавчого визначення дефініції «екологічна інформація». Особлива увага звертається на роль та внесок Орхуської конвенції як особливого міжнародного документу, який став основою для визначення даного поняття.

Ключові слова: інформація, екологічна інформація, навколишнє природне середовище, довкілля, Орхуська конвенція

Актуальність.

XXI ст. можна безумовно називати ерою інформатизованого суспільства. Розвиток суспільних відносин, у даний період часу, досяг піку своєї досконалості, адже все до чого прагло людство, крізь віки, знайшло своє відображення. Відомий політик говорив, що хто володіє інформацією, той володіє світом. Дійсно, інформація в наш час є на вагу золота. Тому дослі-

дження питання інформації є необхідною потребою людства. Забезпечення достатнім рівнем інформації, в тому числі про стан навколишнього природного середовища, є обов'язком держави в умовах становлення інформаційного суспільства. Проте законодавці по різному інтерпретують поняття стану довкілля, чи то стану навколишнього природного середовища, що є основою поняття екологічної інформації. Ця проблема

і досі залишається не вирішеною, незважаючи на достатньо велику кількість публікацій з приводу даного питання. Тому виникає актуальність дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Поняття екологічної інформації, незважаючи на не тривалий час свого становлення, знайшло своє відображення у працях відомих науковців, таких як: Бобкова А.Г., Бойченко І.П., Віденська Е.В., Гетьман А.П., Дика Ю.В., Єлісеєв В.В., Кобецька Н.Р., Костицький В.В., Кравченко О.В., Кравченко С.М., Краснова М.В., Макогонюк Ю.Ю., Сарістова І.В., Скрильніков Д.В., Сухан І.С., Тарасова В.В., Шурупова К.В. та інші.

Метою даної статті є дослідження поняття екологічної інформації та проблем її інтерпретації.

Результати.

Поняття інформації має англійське походження. Зокрема, в англійській мові це поняття «information» зародилося у 1387 р. До східнослов'янських мов це слово прийшло із Польщі близько XVII ст., а із середини XX століття це поняття стало загальнонауковим. Але незважаючи на цей довгий час становлення і досі у науковій сфері воно залишається вкрай дискусійним [1, с. 11].

У шістдесяті роки XX ст. М. Реймерс говорив про те, що «інформація є найважливішим природним ресурсом, яка до того ж є результатом накопичення знань та надбань суспільства [2, с.121].

Відповідно до ст. 19 Загальної декларації прав людини, «Кожна люди-

на має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-яким способом і незалежно від державних кордонів» [3].

Будь-яка правова дефініція потребує свого визначення для правильного її застосування. На практиці часто зустрічається, що певне визначення міститься в декількох нормативно-правових актах. Так і поняття екологічної інформації потрібно досліджувати у розрізі значної кількості законодавчих актів.

Так відповідно розрізнять національний рівень визначення правової інформації та міжнародний рівень. Щодо національного рівня, то слід зазначити що правовий рівень визначається Конституцією України та законами України: ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», ЗУ «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», та іншими нормативно-правовими актами.

Що стосується міжнародного рівня, то перш за все велике значення відіграє Орхуська Конвенція 1998 р., також має значення Директива № 2003/4/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 28 січня 2003 р., Директива «Про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради № 290/313/ЄС. Крім того, норми та регулюючі питання доступу до інформації знаходяться також у спеціалізованих директивах ЄС.

Насамперед, слід звернутися до Конституції України, де у ст. 34 зазначається, що кожен має право вільно збирати, використовувати інфор-

мацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Що стосується екологічної інформації, то тут Конституція використовує дещо інший термін, а саме інформація про стан довкілля, де у ст. 50 зазначено, що кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [4].

Поняття екологічної інформації міститься також і в галузевому Законі «Про інформацію». Так даний закон, виділяє екологічну інформацію з поміж інших видів інформації, до того ж зазначено гарантування неможливості інформації з обмеженим доступом.

Відповідно до ст. 13 даного Закону, інформація про стан довкілля (екологічна інформація) – це відомості та/або дані про:

- а) стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими;
- б) фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля
- в) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля;
- г) інші відомості та/або дані [5].

Із визначення можливо зрозуміти, що поняття інформації про стан довкілля та екологічної інформації є рівнозначним по своїй структурі, та є синонімами один одного.

Ще один нормативно-правовий акт звертає увагу на екологічну інформацію, зокрема на ті складові які включає в себе дане поняття До поняття екологічної інформації відноситься інформація про :

- 1) стан навколишнього природного середовища або його об'єктів.
- 2) екологічні прогнози, плани і програми, заходи, у тому числі адміністративні;
- 2) державну екологічну політику;
- 3) законодавство про охорону навколишнього природного середовища;
- 4) витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування;
- 5) економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля тощо [6].

Непослідовність законодавця у питанні термінології, зокрема у використанні термінів «довкілля» та «навколишнє середовище»: тут панують характерні для українського законодавства багатство синонімів і плутанина.

Закон України «Про інформацію» значно вужче трактує поняття екологічної інформації, на відміну від Закону України «Про навколишнє природне середовище», де під дане визначення підпадають також і витрати пов'язані із охороною навколишнього природного середовища.

Окремо, хотілося б звернути увагу на велику кількість висловлень науковців стосовно екологічної інформації та показників, які вона в себе включає. Так, на думку З. Козак екологічна інформація – являє собою будь-яку інформацію про стан навколишнього природного середовища, його об'єктів та взаємодію, а також інформація про рівні забруднення навколишнього природного середовища, його об'єктів [7, с. 21].

В.В. Єлісеєва, визначає, що екологічною інформацією є частина ін-

формації про природу яка полягає у взаємодії біологічних організмів із факторами оточуючого [8].

На думку іншої дослідниці В.В. Тарасової, екологічна інформація, являє собою певну сукупність даних про динаміку якісних та кількісних змін, які можуть траплятися із природними об'єктами довкілля, а також їх взаємозв'язок між собою та закономірності їхнього розвитку. Крім того, ця сукупність даних виступає базою для оцінювання екологічного стану навколишнього природного середовища, а також прийняття на їх основі виважених управлінських рішень в галузі екології [9, с. 128].

З визначень наведених вище, зрозуміло, що науковці переважно використовують для опису сукупності даних про стан довкілля саме поняття екологічної інформації не вдаючись до тавтології понять, таких як стан довкілля, навколишнього природного середовища.

Що стосується міжнародного рівня, то як згадувалося раніше, поняття екологічної інформації має міжнародне значення. Варто зауважити, що поняття екологічної інформації вперше було визначено в Директиві Європейського Союзу «Про вільний доступ до інформації про стан довкілля» 90/313 (далі – ЕС), де йдеться про вільний доступ до інформації про стан навколишнього середовища. У даній директиві, поняття екологічної інформації розглядається із двох сторін. З однієї сторони, це певний стан повітря, води, землі, флори, фауни, сільськогосподарських земель, а з іншої – це є діяльність яка може здійснювати негативний вплив на навколишнє середовище, а також захищає його [10].

Важливе значення при вирішенні проблем визначення поняття еколо-

гічної інформації має міжнародний законодавчий акт, такий як Орхуська конвенція. Повною назвою цієї конвенції, відповідно до офіційного перекладу, є назва – Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосується довкілля [11].

Відповідно до даного закону, екологічною інформацією є інформація як включає в себе такі показники, як:

1. Стан навколишнього природного середовища (повітря, вода, ґрунт, вода, земля, атмосфера) та взаємодія між його компонентами;
2. Фактори, такі як енергія, шум та випромінювання, а також заходи чи діяльність (в тому числі адміністративні заходи);
3. Аналіз затрат, результатів та інший економічний аналіз і припущення використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища;
4. Умови життя людей, стан здоров'я та безпеки людей, стан об'єктів культури та споруд в тій мірі в якій на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього природного середовища.

Враховуючи вище викладене, логічним буде той факт, що для даного переліку краще буде підходити термін саме «екологічної інформації», адже по суті ця дефініція включає в себе значно ширший перелік складових. Але, чому ж законодавець використав у Законі подвійний термін «інформація про стан навколишнього природного середовища» та «екологічна інформація»? Проте, видається, що створена тавтологія, була свідомо допущена законодавцем, так як дана дефініція вводилася, в той час,

коли термін «інформація про стан довкілля» уже використовувався, що підтверджувалося ратифікацією Орхуської конвенції.

Висновки і перспективи.

Отже, в умовах сьогодення, чинне законодавство оперує щонайменше трьома термінами у сфері поняття інформації, які тієї чи іншою мірою стосуються довкілля. Проте всі згадані вище поняття є тотожними за своїм правовим смислом і так до них буде діяти єдиний правовий режим. Це такі поняття:

1. Інформація про стан довкілля, нормативно-правові акти, якими передбачено дане поняття: Конституція України, закони України «Про інформацію», «Про державну таємницю»
2. Інформація про стан навколишнього природного середовища Закон України нормативно-правові акти, якими передбачено дане поняття: «Про охорону навколишнього природного середовища»
3. Екологічна інформація нормативно-правові акти, якими передбачено дане поняття: Охуська конвенція, Директива Європейського Союзу «Про вільний доступ до інформації про стан довкілля» 90/313 середовища»), екологічна інформація (Орхуська конвенція).

Але, як було з'ясовано, що для українського законодавства все ж більшою мірою буде доречним саме використання поняття екологічної інформації, адже вона буде включати в себе такі фактори як стан навколишнього природного середовища, а також умови життя людей, стан їхнього здоров'я та захищеності від об'єктів, які можуть негативно на них впливати.

Список використаних джерел

1. Кормич Б.А. Інформаційне право: підручник. Харків: Бурунік, 2011. 333 с.
2. Основи стійкого розвитку: навчальний посібник. За заг. ред. Л.Г. Мельника. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 654 с.
3. Загальна декларація прав людини. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.
6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
7. Доступ до екологічної інформації: посібник. За ред. З.Я. Козак. Львів: «ЕПЛ», 2006. 56 с.
8. Єлісеєв В.В. Екологічна інформація та її біологічна складова. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/ecology/2000/6-1-13.pdf>.
9. Тарасова В.В. Екологічна статистика (з блочно-модульною формою контролю знань): підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
10. Про вільний доступ до інформації про стан довкілля: міжнародний документ від 7 червня 1990 р. URL: 90/313http://eulaw.edu.ru/documents.
11. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: міжнародний документ від 25 травня 1998 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_015

References

1. Kormych, B.A. (2011). *Informatsiine pravo [Information Law]: pidruchnyk*. Kharkiv: Burunik, 333.

2. Osnovy stiikoho rozvytku [Fundamentals of Sustainable Development] (2005): navchalnyi posibnyk. Za zah. red. L.H., Melnyka. Sumy: VTD «Universytetska knyha», 654.
3. Zahalna deklaratsiia prav liudyny [Universal Declaration of Human Rights] (2008). Ofitsiyni visnyk Ukrainy, 93, 3103.
4. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] (1996): Zakon Ukrainy 28.06.1996. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 30, 141.
5. Pro informatsiiu [About information] (1992): Zakon Ukrainy 02.10.1992. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 48, 650.
6. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha [About the protection of the environment]: Zakon Ukrainy 25.06.1991. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
7. Dostup do ekolohichnoi informatsii [Access to environmental information] (2006): posibnyk. Za red. Z.Ya., Kozak. Lviv: «EPL», 56.
8. Yeliseiev, V.V. Ekolohichna informatsiia ta yii biolohichna skladova [Ecological Information and Its Biological Component]. Available at: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/nauk-praci/ecology/2000/6-1-13.pdf>.
9. Tarasova, V.V. (2008). Ekolohichna statystyka (z blochno-modulnoiu formoiu kontroliu znan) [Ecological statistics (with block-modular form of knowledge control)]: pidruchnyk. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 392.
10. Pro vilnyi dostup do informatsii pro stan dovkillia [About free access to environmental information] (1990): mizhnarodnyi dokument 07.06.1990. Available at: 90/313http://eulaw.edu.ru/documents.
11. Konventsiiia pro dostup do informatsii, uchast hromadskosti v protsesi pryiniattia rishen ta dostup do pravosudiva z pytan, shcho stosuutsia dovkillia [Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters] (1998): mizhnarodnyi dokument 25.05.1998. Available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

O. V. Artemenko (2019). Concept of environmental information: problems of legislative interpretation. *Law. Human. Environment*, 10(2): 54–59
<https://doi.org/10.31548/law2019.02.006>.

Summary. The article deals with the issue of the concept of environmental information. Attention is drawn to the national level of legal definition of this concept and the international level of legal definition. The history of the origin of the concept of ecological information is explored. The concepts of «environmental information», «information on the state of the environment» are distinguished. The problem of the occurrence of a tautology in the investigated concept and possible ways of the resolution is clarified. The article focuses on the problems of the legislative definition of the definition of «environmental information». Particular attention is drawn to the role and contribution of the Aarhus Convention as a special international document, which became the basis for defining this concept.

Keywords: information, environmental information, nature environment, Aarhus Convention
